

Київський університет імені Бориса Грінченка
Гуманітарний інститут
Кафедра англійської мови

**Методичні рекомендації
щодо самостійної роботи студентів та ІНДЗ
з методики викладання іноземної мови**

Для студентів 4 курсу
спеціальності 6.020303
Філологія (англійська мова)

Навчальний посібник

УДК 378.147.091.31:811.111(078)

ББК 74.580.267я73

М54

Рекомендовано до друку
Вченою радою Гуманітарного інституту
КМПУ імені Бориса Грінченка
(Протокол № 5 від 24 лютого 2009 р.)

Укладач:

Ольшанський Д. В., завідувач кафедри англійської мови Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент:

Давиденко В. І., доцент кафедри іноземних мов НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат філологічних наук

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи студентів
М54 та ІНДЗ з метод. викл. інозем. мови : для студ. 4 к. спец. 6.020303
Філологія (англ.) : навч. посіб. / уклад. Д. В. Ольшанський. —
2-е вид. — К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. — 44 с.

УДК 378.147.091.31:811.111(078)

ББК 74.580.267я73

© Д. В. Ольшанський, укладання, 2011

© Київський університет

імені Бориса Грінченка, 2011

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Відповідно до стратегії розвитку української вищої освіти організація навчального процесу у вищих навчальних закладах України і зокрема в Київському університеті імені Бориса Грінченка здійснюється за кредитно-модульною системою, яка передбачає інтенсивну самостійну роботу студентів, а також здійснення ними науково-дослідної роботи.

Згідно із положенням про організацію навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи навчання, самостійна робота студентів є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу без участі викладача у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Метою самостійної роботи є засвоєння в повному обсязі навчальної програми та послідовне формування у студента самостійності як риси характеру, що відіграє суттєву роль у формуванні сучасного фахівця вищої кваліфікації. Особливу роль відіграє самостійна робота студентів у набутті ними професійних навичок та умінь, зокрема тих, що стосуються педагогічної і методичної майстерності, теоретичної та практичної підготовки з методики навчання іноземної мови.

Самостійна робота студентів з методики викладання іноземної мови, що здійснюється за організаційно-методичного забезпечення з боку викладача є основою формування в них професійної компетенції, оволодіння ними сумою знань, умінь і навичок відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми спеціальності, також нерозривно пов'язана з формуванням дослідницьких умінь і навичок, опанування студентами пріоритетних методів досліджень.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання є видом позааудиторної індивідуальної роботи студента навчального, навчально-дослідницького або проектно-конструкторського характеру, який

використовується у процесі вивчення програмового матеріалу навчального курсу і завершується обов'язковим звітом про його виконання. У курсі методики навчання іноземної мови навчально-дослідна робота студента є важливою і необхідною передумовою ефективності засвоєння знань, формування практичних умінь і навичок, оскільки забезпечує умови для ґрунтовного засвоєння навчального матеріалу на основі глибокого теоретичного осмислення та практичного впровадження теоретичних знань у практику навчання іноземних мов.

Як засвідчують спостереження за навчальним процесом з іноземних мов у вищій школі, у тих випадках, коли можливості самостійної та науково-дослідної роботи студентів використовуються не повною мірою, студенти схильні до опанування навчального матеріалу на репродуктивному рівні, недостатньо реалізовані їхні творчі здібності, виникають проблеми у подальшій професійній діяльності.

У загальних рисах зміст самостійної та навчально-дослідної роботи студентів визначено у відповідних навчальних та робочих навчальних програмах дисциплін. Однак різні форми цієї діяльності, номенклатура завдань і технологія їх виконання, критерії їх оцінювання викладачем та вимоги до оформлення результатів, допоміжні ресурси і засоби для ефективної самостійної та науково-дослідної роботи потребують окремого викладу, зокрема у вигляді методичних рекомендацій для самостійної роботи студентів та ІНДЗ (індивідуальних навчально-дослідних завдань).

У професійній підготовці вчителів іноземної мови освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» серед видів самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи необхідно виокремити такі види діяльності як:

- самостійне опрацювання науково-методичної літератури та Інтернет-ресурсів;
- індивідуальні дослідницькі проекти;
- розробка і презентація фрагментів уроків;
- курсова робота як науково-методичне дослідження;
- процес підготовки до складання державного кваліфікаційного іспиту з методики навчання іноземної мови.

II. САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ

У робочій навчальній програмі дисципліни «Методика викладання іноземної мови у середніх навчальних закладах», в підручнику з методики, рекомендованому МОН України¹, репрезентовано список рекомендованої для опрацювання літератури. Зазначимо, що критичний аналіз наукової літератури як метод дослідження належить до основних і дуже часто самостійних методів під час здійснення педагогічних досліджень різного рівня, у тому числі курсових робіт для студентів бакалаврату.

Еволюція методичних підходів до навчання іноземних мов охоплює значний період часу, за який сформувалися різноманітні наукові школи, науково обґрунтовані методичні концепції, апробовані у тривалій практиці. Ознайомлення з концепціями минулого і сучасності як вітчизняної, так і зарубіжної наукових шкіл, дає змогу студентам сформувати адекватну концептуальну позицію з огляду на сучасні умови навчального процесу та нові досягнення в галузі психолого-педагогічної науки. Типовою помилкою багатьох студентів та молодих дослідників є активна спроба відкрити або віднайти щось нове, недостатньо проаналізувавши досвід попередників. Принципово важливим є те, що теорією і практикою навчання іноземних мов напрацьовано величезний досвід, який забезпечив вірогідність результатів численних минулих досліджень та ключових положень багатьох теорій і концепцій, і цим досвідом не варто нехтувати.

З іншого боку, швидкоплинними є запити суспільства та освіти, модифікуються умови навчання. Це впливає на зміст навчання іноземної мови та на відповідні методичні підходи. Ці підходи зумо-

¹ Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підруч. — Вид. 2-е, випр. і перероб. / кол. авторів, під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. — К.: Ленвіт, 2002. — 328 с.

влюють нові технології навчання, спонукають до перегляду усталених поглядів, концепцій, їх певного уточнення і доповнення. Дослідники намагаються здійснити нове осмислення, надати нового звучання відомим поняттям і категоріям. Тому, окрім фундаментальних досліджень психології, дидактики, прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних мов, які вже стали «класичними», для потреб науки і практики велике значення мають нові ідеї. Зокрема, науково-технічний прогрес суттєво впливає на технічне забезпечення навчального процесу — виникає потреба в описі нових навчальних засобів, які ґрунтуються на використанні інформаційних технологій. Ці засоби розробляються і потрапляють у практику навчання іноземної мови настільки швидко, що науковці не завжди встигають теоретично осмислити їхні нові методичні можливості. Тому належну увагу студенти мають приділяти не лише тим дослідженням, які заклали основу теорії і практики навчання іноземної мови, але й масовому педагогічному досвідові, який реалізується на сторінках нових науково-методичних публікацій, зокрема періодики, а також Інтернету. В ресурсах Інтернету, зокрема, можна знайти багато серйозних науково-практичних рекомендацій, однак слід бути обережним і брати до уваги лише ті факти, які презентуються в авторитетних джерелах, є обґрунтованими та вірогідними яких забезпечено практикою.

Що стосується сучасних наукових першоджерел, то варто відзначити певне зменшення вимогливості до їх видання. Сьогодні видається за наукову продукцію багато популярної літератури, і навіть у солідних виданнях трапляються помилки, бездоказові твердження, спекулятивні тлумачення; особливо це стосується тих науковців, які доволіно трактують ті чи інші положення. Це позначається на якості наукового викладу — є багато безпідставних тверджень, власноруч придумані терміни, підміна наукового стилю популярним, недостатня кількість посилань на авторитетні джерела. Ця тенденція певною мірою викликана значною комерціалізацією навчання іноземних мов, і як наслідок, в ресурсах Інтернету та в періодичній пресі можна знайти описи різноманітних методик, рекламу методичної продукції, що не мають наукового підґрунтя і якість яких не доведено в результаті практичної апробації. Для того щоб не помилитися у цьому розмаїтті, необхідно визначити ступінь авторитетності наукового джерела, а також, якщо виникають сумніви, обов'язково проконсультуватися з викладачем.

III. УСНА ДОПОВІДЬ, ПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПРОЕКТУ З ВИКОРИСТАННЯМ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Одним із видів навчально-дослідної роботи є індивідуальний проект. Студенти обирають тему із запропонованого списку тем або пропонують свій варіант за погодженням з викладачем. Індивідуальний проект з методики навчання іноземних мов спрямований на поглиблений теоретичний аналіз певної проблеми, що передбачає здійснення критичного аналізу науково-методичної літератури та Інтернет-ресурсів, а також науково обґрунтований та практично спрямований добір методичних матеріалів для ілюстрації визначених в теоретичному аналізі ідей та положень, презентації ефективних моделей навчання, відповідних підходів, методів та прийомів.

Усна доповідь повинна мати чітку і логічну структуру, що відображає дослідницький характер роботи, а також представляє результати цього дослідження, а саме:

1. Актуальність теми дослідження.
2. Ступінь вивченості проблеми.
3. Мета і завдання.
4. Виклад основного матеріалу.
5. Висновки.

Студент повинен продемонструвати вміння ефективно опрацювати значні масиви науково-методичної літератури, критично її осмислювати, володіти категоріальним апаратом з дисципліни, її базовою термінологією та концептуальними засадами.

Разом з тим підлягає оцінюванню оригінальність і самостійність у викладенні думок, вміння співвідносити результати теоретичного аналізу з масовим та індивідуальним практичним досвідом, обґрунтовувати методичні ідеї і способи навчальної

діяльності, використовувати дані науки у професійній практичній діяльності, результатом чого повинні стати конкретні розробки у вигляді пропонованих та апробованих методів, прийомів і технологій навчання.

Визначаючи актуальність поставленої проблеми, студент повинен акцентувати увагу на тих її аспектах, які через певні об'єктивні обставини теорії і практики навчання іноземної мови потребують особливої уваги, а можливо, уточнення, подальшого розвитку, доопрацювання, нового осмислення або нової практичної реалізації. Обов'язковим є посилання на попередні наукові дослідження, в яких порушувалася проблема та в яких покладено початок її розв'язання. Типовою помилкою молодих дослідників є те, що під час обґрунтування актуальності та зазначення ступеня вивченості питання констатується відсутність попередніх досліджень з даної теми. Насправді будь-яка проблема розглядалася так чи інакше під певним кутом зору раніше. Наприклад, незважаючи на об'єктивну новизну та актуальність, проблема використання інформаційних технологій у навчальному процесі з іноземної мови у попередніх наукових школах розглядалася з позиції технічних засобів навчання, а ця проблема отримала достатньо уваги в наукових працях з дидактики, психології та методики навчання іноземних мов.

Усна доповідь повинна супроводжуватись наочністю у вигляді ілюстрацій, таблиць, схем, діаграм тощо, у той час як електронна презентація повинна містити медіа-файли — фото, звукові та відео-файли, а також різні медіа-ефекти.

У змісті презентації повинно бути викладено лише смислові опори та ключові положення виступу. Не рекомендується на одному слайді розміщувати значні за обсягом текстові блоки. Для ефективного сприймання матеріалів презентації текстово-графічний матеріал повинен бути розбитий на невеликі частини (складатися з окремих тез) та надрукований шрифтом розміру не менше 18.

Подані вище вимоги є дуже важливими з огляду на сутність і практичне призначення презентації. Зазначимо, що презентація не створюється для того, щоб її читати. Проте студенти дуже часто застосовують прийняті канони оформлення письмових дослідницьких робіт в оформленні слайдів презентації. При цьому втрачається потенціал презентаційного засобу, а студент, для того щоб зберегти точність, як того вимагає відповідний стиль письмової

наукової роботи, змушений зачитувати цілі структурні блоки своєї роботи. Зазначимо, що аудіовізуальний характер презентації, її медіа-ефекти визначають стилістичні особливості, які докорінно відрізняються від стилю письмової наукової праці. Презентація на відміну від наукової роботи не має самостійної значущості і є лише інструментом, засобом для ілюстрації певних положень усного виступу доповідача, його впливу на аудиторію.

Важливим елементом «публічного захисту» ІНДЗ є залучення аудиторії слухачів — інших студентів у процес обговорення поставленої проблеми. Таким чином, представляючи результати свого дослідження, студент виступає в ролі «експерта», який володіє інформацією з певної теми чи проблеми, а решта студентів мають сильну мотивацію уважного сприймання викладеного матеріалу, хочуть сформулювати свою точку зору на висвітлене, поставити запитання, внести уточнення і доповнення, взяти участь в обговоренні.

Отже, презентація, в якій передбачений етап обговорення, залучає всіх студентів до активного осмислення поставленої проблеми, активізує увагу студентів на окремих питаннях, які через брак часу не отримали достатньо ґрунтовного висвітлення на лекціях та семінарських заняттях. Також кожен виступ слугує певним взірцем для аналізу і врахування позитивних моментів або недоглядів та прорахунків.

Упродовж навчання в семестрі кожен студент повинен виконати і представити на публічний розгляд як мінімум 1 проект.

Рекомендована тематика індивідуальних проектів

Тема 1. Методика як теорія і практика навчання іноземної мови.

1. Роль психічних процесів у навчанні іноземної мови.
2. Роль мотивації у процесі навчання іноземної мови.
3. Співвідношення мимовільного та довільного запам'ятовування у навчанні іноземної мови.
4. Роль свідомих і несвідомих чинників у процесі навчання іноземної мови.
5. Порівняльна методика як галузь методики навчання іноземної мови.
6. Роль почуттів та емоцій у процесі навчанні іноземної мови.
7. Методика навчання іноземної мови та психолінгвістика.

Тема 2. Зміст і цілі навчання іноземної мови у загальноосвітній школі.

1. Формування країнознавчої та лінгвокраїнознавчої компетенції у навчальному процесі з іноземної мови.
2. Державний методичний стандарт з іноземної мови.
3. Рекомендації Ради Європи з мовної освіти.
4. Відбір тематики мовлення з іноземної мови у сучасній шкільній теорії і практиці навчання.

Тема 3. Еволюція методів навчання іноземної мови.

1. Розвиток вітчизняної методики навчання іноземної мови у першій половині ХХ ст.
2. Розвиток вітчизняної методики навчання іноземної мови у другій половині ХХ ст.
3. Аналіз переваг і недоліків свідомо-порівняльного та свідомо-практичного методів.
4. Розвиток вітчизняної методики та психології навчання іноземної мови у 60-х роках ХХ ст.
5. Розвиток сучасної зарубіжної методики навчання іноземної мови.
6. Основні теоретичні положення та шляхи практичної реалізації комунікативного методу в зарубіжній методиці навчання іноземної мови.
7. Сучасні інтенсивні методики.

Тема 4. Засоби навчання іноземної мови.

1. Сучасні технічні засоби навчання.
2. Ефективні прийоми використання відео.
3. Використання мультимедійних комп'ютерів у навчальному процесі з іноземної мови. Використання сюжетних малюнків та коміксів.
4. Використання інформаційних технологій в навчанні іноземної мови.
5. Електронна мультимедійна інтерактивна дошка SMART як ефективний засіб навчання іноземної мови.
6. Інтернет як інформаційний ресурс та засіб навчання іноземної мови.

Тема 5. Навчання фонетики.

1. Навчання інтонації. Вправи та завдання з навчання інтонації.
2. Ввідний фонетичний курс.
3. Особливості проведення фонетичних зарядок на різних етапах навчання.
4. Забезпечення стійкості фонетичних навичок на старшому етапі навчання.
5. Врахування міжмовної інтерференції у навчанні фонетики.
6. Аналітико-імітативний шлях навчання іншомовних фонем.

Тема 6. Навчання граматики.

1. Способи пред'явлення нового граматичного матеріалу.
2. Система вправ з навчання граматики.
3. Використання дидактичних ігор з метою навчання граматики.
4. Використання наочних засобів у навчанні граматичного матеріалу.
5. Приклади граматичних мовленнєвих вправ.

Тема 7. Навчання лексики.

1. Система вправ з навчання лексики.
2. Дидактичні ігри з метою навчання лексики.
3. Особливості навчання лексики на різних етапах навчання.
4. Ефективні прийоми опанування лексики.
5. Використання двомовних і одномовних словників на уроці іноземної мови.
6. Ефективні способи семантизації лексичних одиниць.

Тема 8. Навчання аудіювання.

1. Система вправ з навчання аудіювання.
2. Ефективні інтегровані види діяльності з використанням аудіювання.
3. Контроль аудіювання.
4. Використання аудіовізуальних засобів з метою розвитку уміння аудіювання.

Тема 9. Навчання читання.

1. Особливості організації домашнього читання у навчальному процесі з іноземної мови.
2. Читання як ефективний засіб навчання.
3. Метод навчання читання Майкла Веста.
4. Використання матеріалів газет і журналів на уроці іноземної мови.

Тема 10. Навчання говоріння.

1. Вправи та види діяльності з розвитку навичок та уміння говоріння.
2. Ефективні прийоми навчання говоріння.
3. Приклади рольових ігор у контексті роботи над формуванням навичок та розвитку вміння говоріння.
4. Дискусії як метод навчання непідготовленого діалогічного мовлення.

Тема 11. Навчання письма.

1. Система вправ з навчання письма.
2. Приклади використання письма як засобу навчання на різних етапах навчання.
3. Фрагменти уроків та завдань для домашньої та самостійної роботи з використанням письма.
4. Письмові творчі роботи як ефективний засіб навчання продуктивного писемного мовлення.

Тема 12. Структура і зміст уроку. Планування у роботі вчителя.

1. Аналіз фрагменту уроку іноземної мови.
2. Приклади планування уроків.
3. Різні типи уроків іноземної мови.
4. Нетрадиційні уроки іноземної мови.

Тема 13. Врахування вікових особливостей та інтересів учнів у навчанні іноземної мови.

1. Фрагмент уроку (різні етапи навчання) з використанням вправ, видів діяльності, прийомів та засобів навчання з огляду на врахування вікових особливостей та інтересів учнів.
2. Врахування інтересів учнів на різних етапах навчання.
3. Розвиток когнітивних процесів учнів як фактор прогнозування змісту навчання.

Тема 14. Позакласна робота у навчанні іноземної мови.

1. Особливості проведення позакласних заходів на різних етапах навчання.
2. Організація драматичного гуртка іноземної мови.
3. Організація роботи клубу міжнародного спілкування.
4. Домашнє читання в контексті позакласної роботи іноземної мови.

Тема 15. Контроль у навчанні іноземної мови.

1. Окремі питання практичного застосування тестового контролю.
2. Приклади тестів для різних етапів навчання.
3. Міжнародні екзамени з англійської мови.
4. Особливості поточного контролю на уроках іноземної мови на різних етапах навчання.

IV. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ФРАГМЕНТА УРОКУ

На 4-му курсі відповідно до навчального плану кожен студент проходить активну педагогічну практику в школі. Згідно із завданнями з практики студенти повинні дати відкриті уроки, послугуючись при цьому знаннями, уміннями та навичками, отриманими упродовж вивчення дисциплін циклів «Педагогіка», «Психологія», курсу «Методика викладання іноземної мови», а також користуючись своїми спостереженнями за роботою вчителів з аналізу пасивної педагогічної практики. Отже, презентація фрагмента уроку розглядається нами в контексті або підготовки до педагогічної практики, або як аналіз досвіду, отриманого під час її проходження, закріплення важливих навичок професійної діяльності.

Для ефективної презентації фрагмента уроку студентам важливо обов'язково мати у своєму розпорядженні та користуватися шкільною програмою з іноземної мови та використовувати як певні орієнтири зміст шкільних підручників (навчально-методичних комплексів) для певного етапу навчання (певного класу), які рекомендовані МОН України як основний засіб навчання для цього етапу.

Також вкрай необхідно бути готовим як теоретично, так і в плані практичних умінь і навичок до процесу підготовки до уроку, включаючи написання планів-конспектів уроків. Оскільки урок не може розглядатися окремо від усього процесу навчання, а лише в контексті певного циклу уроків, конкретного етапу оволодіння навчальним матеріалом, студенти повинні орієнтуватися у змісті усєї програми, розуміти послідовність і логіку викладу матеріалу в межах тематичного циклу, в семестрі та в навчальному році загалом.

Для підготовки презентації фрагмента уроку важливо ґрунтовно продумати хід уроку, його основні етапи, обов'язкові та необов'язкові компоненти, організаційні моменти, логічні переходи від етапу до етапу, хронологію і логіку діяльності на уроці. Ключовим є врахування особливостей різних типів уроків. Важливо зазначити, що існують уроки ознайомлення з новим навчальним матеріалом, на яких значна кількість часу відводиться на сприймання та усвідомлення учнями мовних явищ. Відповідно, слід добирати методи і прийоми презентації нового матеріалу, формування уявлень та закладати певні первинні механізми для розвитку навичок та вмінь.

Нарешті, принципово важливим є віковий етап, залежно від якого прогнозуються загальні підходи, методи, прийоми і засоби навчання. Так, підходи, які використовуються у початковій школі на різних етапах опанування навчального матеріалу, будуть суттєво відрізнятися від підходів у навчанні учнів середнього шкільного віку і старшокласників. Специфіка навчання на певному етапі охоплює і такі категорії, як засоби навчання, окремі методичні прийоми, складність лексичного, граматичного та фонетичного матеріалів, інтенсивність використання рідної мови у поясненнях та інструкціях, ступінь адаптованості іншомовного мовлення вчителя, можливість оперування учнями абстрактними поняттями, тривалість періоду зосередження уваги тощо.

Серед основних рекомендацій, які слід врахувати під час підготовки та презентації фрагмента уроку, є вивчення, окрім структури плану-конспекту уроку, схеми аналізу уроку, в якій опосередковано викладено вимоги до підготовки вчителя та його роботи на уроці.

Структура плану-конспекту уроку

План конспект уроку № _____ в _____ класі

Дата

Тема:

Цілі: Практичні, освітні, виховні, розвивальні

Схематичний план уроку

Початок уроку
Організація класу
Мовленнєва (фонетична) зарядка
Основна частина
Завершальна частина

Хід уроку

Етап, прийом роботи	Зміст роботи
---------------------	--------------

Схема аналізу уроку

I. Цілеспрямованість уроку.

1. Визначити тему уроку, місце уроку в тематичному циклі, тип уроку.
2. Назвати цілі уроку.
3. Встановити відповідність поставлених цілей до типу уроку та його місця в тематичному циклі

II. Структура та зміст уроку.

1. Зафіксувати етапи уроку в їх послідовності.
2. Встановити відповідність прийомів навчання основним цілям уроку.
3. Оцінити раціональність співвідношення тренувальних та мовленнєвих вправ.
4. Оцінити доцільність та ефективність використання допоміжних засобів навчання.
5. Визначити розвивальну, виховну, освітню цінність навчального матеріалу, його відповідність віковим інтересам учнів.

III. Активність учнів на уроці.

1. Визначити основні форми взаємодії вчителя та учнів на уроці, їхнє місце та ефективність.
2. Дати оцінку способам стимулювання мовленнєвої і розумової активності учнів.

IV. Мовленнєва поведінка вчителя.

1. Визначити відповідність мовлення вчителя мовній нормі, його адаптованість рівню мовної підготовки учнів та вимогам шкільної програми.
2. Оцінити ступінь володіння виразами класного вжитку.
3. Оцінити чіткість і доступність формулювання вчителем завдань для учнів, зверненість його мовлення до учнів.
4. Визначити доцільність використання рідної мови вчителем на уроці
5. Встановити співвідношення мовлення вчителя та учнів на уроці.

V. Результативність уроку.

1. Підсумувати те, чого навчились учні на уроці.
2. Визначити відповідність рівня сформованості мовленнєвих навичок та вмінь поставленим цілям.
3. Оцінити об'єктивність та мотиваційний потенціал виставлених учителем оцінок.

Розпочинаючи презентацію фрагменту уроку, студент повинен зробити певну преамбулу, в якій слід зазначити етап навчання, клас, тему, мовний і мовленнєвий матеріал, що вивчається на уроці за програмою, місце уроку в циклі уроків, тип уроку, його цілі, основний підручник (навчально-методичний комплекс) та засоби навчання, використання яких передбачено на уроці. Для презентації фрагмента уроку рекомендується використати спеціальні технічні засоби (наприклад електронну дошку СМАРТ). Роль учнів на уроці під час презентації грають інші студенти, які беруть участь у класній комунікації, відповідають на запитання «вчителя», слухають його пояснення, виконують різноманітні інструкції. Представлений фрагмент уроку повинен повністю відбивати особливості певного етапу уроку, його хронологію, застосовані форми роботи і види діяльності з прогнозуванням реальних особливостей уроку іноземної мови в умовах шкільної практики.

Після завершення презентації фрагмента уроку всі студенти разом із викладачем беруть участь в обговоренні, дають коментарі, формують і висловлюють оцінку представленого фрагменту, дій «вчителя» як щодо організації та підготовки, так і ходу уроку.

V. КУРСОВА РОБОТА

Курсова робота студента є одним із видів індивідуальних завдань навчально-дослідницького, творчого чи проектно-конструкторського характеру, яке має на меті не лише поглиблення, узагальнення і закріплення знань студентів з навчальної дисципліни, а й застосування їх при вирішенні конкретного фахового завдання і вироблення уміння самостійно працювати з навчальною і науковою літературою, обчислювальною технікою, лабораторним обладнанням, використовуючи сучасні інформаційні засоби і технології. Тематика курсових робіт розробляється кафедрами, причому студентам надається право вільного вибору теми. Теми, що були запропоновані студентами, обговорюються на засіданні кафедри і, при позитивному рішенні, вносяться до переліку тем курсових робіт за певною навчальною дисципліною. Захист курсової роботи проводиться перед комісією у складі двох викладачів кафедри, у тому числі керівника курсової роботи.

Успішне виконання студентом курсової роботи залежить від уміння раціонально організувати свою діяльність, правильно розподілити та спланувати свій час. Процес виконання курсової роботи здійснюється відповідно до графіка, який затверджується керівником роботи та який містить наступні позиції:

- вибір теми курсової роботи;
- вивчення та конспектування літератури з обраної теми, укладання картотеки джерельної бази;
- складання змісту роботи із зазначенням основних розділів і підрозділів, його погодження з керівником;
- написання першого варіанту вступу: обґрунтування актуальності, визначення ступеня дослідженості обраної проблеми, мети, об'єкта, предмета, завдань і методів дослідження;
- перевірка вступу керівником, внесення поправок;
- написання другого варіанту вступу;

- виклад першого варіанту курсової роботи;
- перевірка першого варіанту керівником, внесення поправок;
- написання другого варіанту курсової роботи;
- виклад першого варіанту висновків;
- перевірка першого варіанту висновків керівником, внесення поправок;
- виклад другого варіанту висновків, його перевірка керівником;
- доопрацювання роботи, оформлення списку використаних джерел та додатків, остаточне оформлення;
- перевірка чистового варіанту керівником, отримання відгуку керівника;
- захист курсової роботи.

Курсова робота повинна містити наступні структурні елементи²: **зміст, вступ, розділи, підрозділи (параграфи), висновки, список використаних джерел, додатки** (якщо є).

Заголовки структурних частин: зміст, вступ, розділ, висновки, список використаних джерел, додатки друкуються великими літерами симетрично до тексту (див. *Додаток 2*). Заголовки підрозділів (параграфів) друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацу. Крапку в кінці заголовка не ставлять.

Кожну структурну частину курсової роботи необхідно починати з нової сторінки. Розділи і підрозділи (параграфи) нумерують арабськими цифрами. Підрозділи (параграфи) нумерують окремо в кожному розділі. Позначення розділів, підрозділів (параграфів) та їхні порядкові номери пишуть в одному рядку із заголовком, причому в кінці крапка не ставиться.

Курсову роботу друкують на аркуші білого паперу А4 через півтора інтервали на комп'ютері (шрифт — *Times New Roman*, розмір шрифту — 14). На сторінці повинно бути не більше 28–30 рядків. Сторінки роботи повинні мати поля: ліве — 30 мм, верхнє — 20, праве — 10 мм, нижнє — 20 мм. Таблиці, малюнки, схеми, графіки та інші ілюстративні матеріали як у тексті роботи, так і в додатках слід виконувати на стандартних аркушах А4 або наклеювати на стандартні білі аркуші.

² Останній варіант вимог до змісту і оформлення курсової роботи підготовлено кафедрою практики та методики навчання англійської мови.

Обсяг курсової роботи повинен складати від 35 до 40 друкованих аркушів, включаючи титульний лист, зміст, основну частину роботи (без додатків та списку джерел). Список джерел не входить в обсяг курсової роботи. За погодженням із керівником, можуть мати місце відступи від вказаних вимог.

Усі сторінки роботи нумеруються від титульної до останньої. Першою сторінкою вважається титульний аркуш, на ньому цифра 1 не ставиться. Другою вважається сторінка, яка містить зміст, на ній цифра 2 не ставиться; на наступній сторінці проставляється цифра 3 і далі згідно з порядком. Порядковий номер сторінки проставляється у правому верхньому куті сторінки.

Зміст роботи подається на другому аркуші. У змісті подається найменування розділів і підрозділів, висновки, список використаних джерел, додатки (якщо вони є) і відповідні номери сторінок.

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми, дається характеристика сучасного стану досліджуваної проблеми, формулюються об'єкт, предмет дослідження, його мета і завдання. Рекомендований обсяг вступу — 2-3 сторінки.

Щодо **актуальності** зазначається стан вивчення проблеми й обґрунтовується необхідність проведення дослідження.

Об'єкт дослідження — сукупність різноманітних аспектів теорії та практики проблеми, яка виступає джерелом для дослідження теоретичних і практичних відомостей (процес або явище, обране для вивчення).

Предмет дослідження — лише суттєві зв'язки та відношення, що є визначальними для конкретного дослідження (міститься у межах об'єкта).

Мета дослідження — пов'язана з його об'єктом і предметом, вказує на кінцевий результат, якого необхідно досягти в процесі роботи.

Завдання дослідження — те, що конкретно потрібно здійснити для досягнення мети. Формування завдань слід починати зі слів: здійснити, виявити, визначити, розробити, дібрати, підготувати, з'ясувати, уточнити, доповнити, перевірити.

Основна частина роботи поділяється на 2 розділи: теоретичний та практичний. Перший з них, як правило, присвячується теоретико-методологічним аспектам досліджуваної теми, аналізу стану об'єкта дослідження, різноманітним підходам; а другий — рекомендаціям та пропозиціям щодо вирішення досліджуваної проблеми. Розділи повинні бути логічно пов'язані між собою. Теоретичні по-

ложення та методичні підходи є основою для аналізу первинних матеріалів або статистичної інформації, висновки й рекомендації повинні базуватися на результатах цього аналізу.

Завершальна частина роботи — висновки — це коротке резюме усього змісту курсової роботи. Тут уміщуються висновки й рекомендації, що вказують на те, як саме досягнуто мети й розв'язано завдання, які було сформульовано у вступі. Обсяг завершальної частини — 2-3 сторінки. До висновків слід приступати після того, як повністю готова основна частина курсової роботи.

Список використаних джерел подається в алфавітному порядку прізвищ авторів за чинним стандартом бібліографічного опису (ДСТУ ГОСТ 7.1:2006). Для кожного джерела вказується прізвище, ініціали автора, повна назва, місце видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок.

Таблиця 1

ВРАЗИКИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ РІЗНИХ ДЖЕРЕЛ

Автореферат дисертації	<i>Амонашвили Ш. А.</i> Основы формирования навыков письма и развития письменной речи в начальных классах : автореф. дисс. на соискание науч. степени д-ра психол. наук / Амонашвили Ш. А. — М. : АПН СССР, 1973. — 37 с.
Дисертація	<i>Антошок Н. С.</i> Сравнительная характеристика понимания учащимися речевой информации в зависимости от способа её восприятия : дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук / Антошок Н. С. — К. : Университет Т. Г. Шевченко, 1977. — 153 с.
Підручник, монографія, книга	<i>Косма Т. В.</i> Мислення учнів молодшого шкільного віку / Косма Т. В. — К. : Радянська школа, 1968. — 206 с.
Збірник наукових праць	<i>Лиля М. М.</i> Особливості уваги в учнів підготовчих і 1–3 класів / М. М. Лиля // Особливості психічного розвитку учнів підготовчих і 1–3 класів загальноосвітньої школи / під ред. О. В. Скрипченко. — К. : КДПІ імені О. М. Горького, 1984. — 168 с.
Стаття у журналі	<i>Мошков В. В.</i> Навчання іноземних мов: деякі підсумки та перспективи / В. В. Мошков // Іноземні мови. — 2000. — № 1. — С. 6–9.

Посилання у тексті оформляються у квадратних дужках з посиланням на сторінку і номер джерела у списку літератури. Наприклад: [3, 1], де 3 – номер джерела у списку літератури, а 1 – номер сторінки. Також можливе посилання на номер джерела без зазначення сторінки: [3]. Якщо в тексті робиться посилання на декілька джерел, то між порядковими номерами джерел ставляться крапки з комами: [3; 5; 8]. Цитати беруться в лапки, а текст цитати наводиться дослівно.

При згадуванні у тексті роботи прізвищ науковців ініціали ставляться перед прізвищем, а саме прізвище зазначається у круглих дужках в кінці речення. Джерела, видані іншими мовами (російською, англійською) подаються у списку в оригінальному варіанті. Англійські прізвища наводяться в кінці списку, а російськомовні прізвища – транслітеруються і наводяться в одному списку з українськими.

Додатки (якщо вони є) можуть містити:

- дидактичні матеріали (розробки уроків, системи вправ, опис видів роботи);
- статистичні дані у вигляді таблиць, схем, діаграм, графіків;
- анкети, тести, ілюстрації тощо.

Додатки нумеруються у правому верхньому куті (Додаток А, Додаток Б, Додаток В і т.д.). У тексті курсової роботи вказується таке посилання: (див. Додаток А). Додатки позначаються послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.

Зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи див. у *Додатку 1*.

Методичні поради щодо написання курсової роботи, а також аналіз типових помилок молодих дослідників

1. Під час опрацювання літератури необхідно намагатися вивчити максимальну кількість джерел, охопивши достатньо широку їх номенклатуру. Типовою помилкою вважається переважне посилання на якийсь один ресурс або джерело, використання його як базового. Підкреслимо, що яким би цінним та адекватним не було літературне джерело для висвітленої проблеми, виняткове або переважне його використання зводить зміст і характер

дослідницької роботи до формату реферування. Так само некоректним слід вважати опору на два-три або декілька ресурсів, що позбавляє дослідження об'єктивності, зменшує його самостійність, новизну, що також визначає його репродуктивний та реферативний характер.

2. Інколи з метою охопити достатню кількість джерел студенти-дослідники вдаються до формальних посилань, часто приписуючи деякі твердження або думки тим, як правило, авторитетним науковцям або науковим школам, які цілеспрямовано не займалися цією проблемою. Часто поруч ставлять дослідників, які системно розглядали проблему і тих, які про неї лише згадували. Також в одному контексті цитують науковців, які мали різні, навіть інколи протилежні, точки зору на проблему або явище. У таких випадках зміст роботи не зможе витримати більш-менш серйозної експертизи.

3. Важливо застерегти від термінологічної нечіткості у викладі матеріалу.

Типовими помилками молодих дослідників є:

- використання терміну, значення якого автор дослідження не розуміє до кінця;
- значення терміну в межах однієї науки не завжди збігається зі значенням цього ж терміну в контексті іншої галузі знань;
- неконтрольоване використання слів-синонімів, що може викривити зміст твердження і неправомірно й бездоказово екстраполювати певний висновок на іншу сферу.

4. Важливо, щоб у курсовій роботі простежувалась логічна чіткість та взаємопов'язаність усіх складників наукового дослідження. Типовими помилками студентів, які є наслідком недостатньої логічної чіткості та взаємопов'язаності всіх елементів, є:

- думка нетотожна сама собі, у формулюванні думки закладене протиріччя;
- наявність логічних стрибків: автор пише про одне, а потім раптово, не здійснюючи логічного переходу, вже пише про зовсім інше (автономність думок та змістових блоків);
- порушення родо-видових відношень – частині приписується значення цілого, а не навпаки;
- порушення правил класифікації – диференціація ознак за різними критеріями, дублювання структурних компонентів, тавтологія, включення поряд з родом його виду;

- теоретична частина написана, але в практичній частині дещо змінилися смислові відтінки, тобто існує певна неузгодженість між теоретичною та практичною частинами;

- автор виявив методики, які здаються йому більш прогресивними, але при цьому не звернув уваги на те, що ці методики можуть не зовсім співвідноситись із раніше виявленими теоретичними положеннями.

5. Коли студент починає працювати над курсовою роботою, йому потрібно спиратися на певний фундамент, інакше доведеться перевіряти кожну позицію, яку він залучає до дослідження. Відсутність такої бази призводить до того, що кожне твердження повинно бути перевірене — пройти наукову аргументацію. Якщо вже накопичений наукою потенціал коректно використаний, то немає потреби в тому, щоб витратити зайві зусилля на доведення кожної позиції. Таким фундаментом можуть бути:

- наукові думки, істинність яких не підлягає сумніву — аксіоми, постулати, принципи, висловлювання наукових авторитетів, доведені положення тощо.

- інструменти виміру, валідність та надійність яких не треба доводити.

- залучення до дослідження достатнього обсягу вибірки (кількість респондентів) та його якісної однорідності, вимоги до якого у науці також визначено. Для підтвердження універсальності необхідно залучити до дослідження значні групи респондентів).

6. Тексти молодих дослідників часто нагадують художні твори, в яких автор, захопившись певною проблемою, передає захоплення іншим. Використовуються поетичні метафори, патетично проголошуються гасла, урочисто описуються власні дії. Наприклад: «О, державо, ти повинна прихилитися перед учителем — цим скромним працівником, який все своє життя присвячує служінню добру!» або «Ми прочитали таку книжку і вона нас приємно здивувала».

7. В курсових роботах можливі порушення наукового цілепокладання, що може виявитися у наступному:

- дослідник не може спинитися на одній проблемі — постійно змінює мету роботи;

- одна частина роботи підпорядкована одній меті, а друга — іншій;

- мета дрібніша, ніж визначена проблема і напрям роботи;

- мета є розпливчастою, наприклад, «а цікаво було б виявити...»;

- зміст роботи не відповідає меті: сформульоване одне, а досліджується інше;

- хибна мета або мета, що передбачає ідеалізований нереальний результат.

8. Дуже часто молоді дослідники неправильно обґрунтовують актуальність теми дослідження. Дехто формально стверджує, що тема актуальна, не наводячи при цьому жодних переконливих аргументів з огляду на потреби сучасної теорії і практики. Подекуди актуальність теми видається студенту настільки аксіоматичною, що її обґрунтування зводиться до констатації очевидного. Між іншим, актуальність слід обґрунтовувати, виходячи навіть не стільки з того, наскільки ця проблема стала актуальною або зберегла актуальність на поточний момент, а з того, чому дослідник обирає саме цю тему. Актуальність нерозривно пов'язана зі ступенем дослідженості проблеми: якщо проблема достатньо ґрунтовно вивчена і висвітлена в науковій літературі, то слід ставити за мету розгляд нових, ще не достатньо вивчених її аспектів. Завданням студента-дослідника є виокремити зі значної кількості вже наявних знань, методів і технологій ті ракурси, що не є дослідженими. Якщо дослідник не навчиться цього робити, то його робота буде зводитись до «відкриття давно відомих істин». Найбільш типовими помилками при виборі теми та обґрунтуванні її актуальності є такі:

- проблема вже вивчена — тоді автор буде займатися підвищенням власної компетентності з даної теми, а не розв'язанням відповідної наукової проблеми;

- проблема тривіальна або дріб'язкова — вона стосується несуттєвих аспектів явища, наприклад: як повинна пересуватися указка викладача, щоб забезпечити високий ступінь концентрації уваги учнів;

- те, що висувається в якості проблеми, містить у собі кілька проблем, що потребують окремого розгляду;

- проблема, яка обирається, не може бути реалізована зусиллями студента, наприклад, він хоче удосконалити систему прийому викладачів у вищій навчальній заклад;

- проблема позичена із зарубіжної науки, а вітчизняна наука ще не усвідомила потреби проведення наукового пошуку в цьому напрямі.

9. Нарешті, абсолютно чіткі вимоги висуваються до висновків у курсових роботах. Дуже часто студенти у висновках знов повертаються до висвітлення актуальності проблеми дослідження або за-

гострюють свою увагу на несуттєвих фактах. З огляду на це необхідно підкреслити, що висновки не повинні виглядати автономними щодо всієї роботи — у них міститься аналіз виконання поставлених до курсової роботи завдань. Висновки повинні відбивати найбільш значущі результати дослідження, представлені як у кількісному, так і в якісному вимірі.

Орієнтована тематика курсових робіт³

1. Комунікативний підхід у зарубіжній методиці навчання іноземної мови.
2. Позитивний та негативний вплив Реформи на розвиток методики навчання іноземної мови.
3. Проблема трактування помилок у методиці навчання іноземних мов.
4. Організація дискусій у навчанні усного іншомовного спілкування учнів старшого шкільного віку.
5. Організація позакласної роботи з іноземної мови у старших класах.
6. Врахування вікових психологічних особливостей та інтересів у навчанні іноземної мови.
7. Навчання різних видів читання іноземною мовою учнів основної школи.
8. Психологічні та психолінгвістичні засади методики навчання іноземної мови.
9. Використання технічних засобів навчання на уроках іноземної мови на старшому етапі загальноосвітніх навчальних закладів.
10. Письмо як засіб і мета навчання у теорії та практиці навчання іноземної мови.
11. Використання автентичних матеріалів іншомовних газет і журналів у навчальному процесі з іноземної мови.
12. Організація домашньої та самостійної роботи учнів з іноземної мови на старшому етапі загальноосвітніх навчальних закладів.
13. Рольові ігри як ефективний вид діяльності на уроках іноземної мови у старших класах середньої загальноосвітньої школи.

³ Затверджені теми курсових робіт варто уточнити на кафедрі практики та методики навчання англійської мови.

14. Аудіювання у навчанні іноземної мови на старшому етапі середньої загальноосвітньої школи.
15. Особливості контролю у навчанні іноземної мови на початковому етапі.
16. Роль наочності у навчальному процесі з іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах.
17. Основні етапи розвитку зарубіжної методики у ХХ столітті.
18. Навчання іншомовного читання у старших класах загальноосвітніх навчальних закладів.
19. Формування країнознавчої та лінгвокраїнознавчої іншомовних компетенцій в учнів старших класів.
20. Формування навичок письма іноземною мовою у молодших школярів.
21. Використання музики у теорії та практиці шкільного навчання іноземної мови.
22. Навчання молодших школярів іншомовного діалогічного мовлення.
23. Навчання іншомовного монологічного мовлення учнів старшого шкільного віку.
24. Тестовий контроль на старших етапах навчання іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах.
25. Активізація пізнавальної діяльності учнів середнього шкільного віку на уроках іноземної мови.
26. Особливості мовлення вчителя іноземної мови на різних етапах навчання.
27. Роль наочності у навчальному процесі з іноземної мови на різних етапах навчання.
28. Методика навчання іншомовного писемного мовлення учнів старших класів.
29. Використання допоміжних засобів у сучасній шкільній практиці навчання іноземної мови.
30. Використання дидактичних ігор на уроках іноземної мови у початковій школі.
31. Проблема створення ефективного навчально-методичного комплексу з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів.
32. Використання перекладу як ефективного способу навчання у сучасній шкільній практиці навчання іноземної мови.
33. Особливості навчання іншомовного аудіювання учнів молодшого шкільного віку.

34. Ефективні методи і прийоми навчання усного іншомовного спілкування на старшому етапі загальноосвітніх навчальних закладів.

35. Навчання граматики в руслі комунікативного підходу навчання іноземної мови.

36. Метод проектів на старшому етапі навчання іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах.

37. Ефективні методи і прийоми навчання іншомовної лексики учнів основної школи.

38. Підготовка учнів старшої школи до зовнішнього незалежного оцінювання з іноземної мови.

39. Особливості початкового етапу навчання іноземних мов.

40. Формування фонетичних навичок іншомовного усного мовлення молодших школярів.

41. Реалізація освітньої та розвивальної цілей навчання у навчальному процесі з іноземної мови на різних етапах навчання.

42. Парна та групова робота у контексті комунікативного підходу.

43. Використання художньої літератури як засобу навчання іноземної мови і мовлення у загальноосвітніх навчальних закладах.

44. Використання навчальних та оригінальних художніх фільмів у навчанні іншомовного мовлення учнів старшого шкільного віку.

45. Навчання ситуативно зумовленого іншомовного спілкування у сучасній шкільній практиці.

46. Рольові ігри як ефективний вид діяльності на уроках іноземної мови у середніх класах загальноосвітніх навчальних закладів.

47. Зміст і цілі навчання іноземної мови у середній школі на сучасному етапі розвитку освіти.

48. Методика та ефективні прийоми використання відеофонограми у навчанні іноземної мови на старшому етапі.

49. Використання Інтернету в навчанні іноземної мови на старшому етапі загальноосвітніх навчальних закладів.

50. Система навчання іншомовного екстенсивного читання учнів середньої школи.

51. Використання мультимедійних можливостей інтерактивної дошки SMART у навчальному процесі з іноземної мови в середній школі.

52. Принцип апроксимації у теорії і практиці шкільного навчання іноземної мови.

53. Навчання іншомовної граматики учнів старшого шкільного віку.

54. Організація самостійної роботи з іноземної мови учнів старшого шкільного віку.

55. Врахування пізнавальних інтересів та індивідуальних потреб у процесі навчання іноземної мови учнів середньої загальноосвітньої школи.

56. Міжпредметні зв'язки у навчанні іноземної мови у середній загальноосвітній школі.

57. Застосування різноманітних методів дослідження у методиці навчання іноземної мови.

58. Організація позакласної роботи з іноземної мови у початковій школі.

59. Застосування принципу усного випередження у навчанні іноземної мови на початковому етапі.

60. Формування іншомовної соціокультурної компетенції в учнів середнього шкільного віку.

61. Методика здійснення контролю на старшому етапі навчання іноземної мови.

62. Особливості планування та організації уроку іноземної мови у середній загальноосвітній школі.

63. Реалізація виховної мети навчання у навчальному процесі з іноземної мови на різних етапах навчання.

64. Розвиток вітчизняної методики та психології навчання іноземних мов у другій половині ХХ ст.

65. Формування мовної компетенції з іноземної мови у старших класах загальноосвітніх навчальних закладів.

VI. ПІДГОТОВКА ДО СКЛАДАННЯ ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ З МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

На державному кваліфікаційному іспиті студенти-випускники повинні продемонструвати володіння як теоретичною, так і практичною сторонами програмового матеріалу, на рівні зі знаннями концептуальних основ методики навчання іноземної мови в її органічному взаємозв'язку з прикладною лінгвістикою, психологією і дидактикою. Студенти також мають продемонструвати готовність до розв'язання різноманітних практичних завдань.

Аналіз досвіду роботи державної екзаменаційної комісії засвідчує один із типових недоліків у підготовці студентів до іспиту. Так, студенти часто намагаються запам'ятати матеріал підручника (або інших посібників і джерел, які використовуються під час підготовки) з метою максимально точного відтворення інформації, фактів, термінів тощо. Таким чином, студенти демонструють свої розвинені репродуктивні вміння, можливості своєї пам'яті, здатність ефективно заучувати матеріал (необов'язково механічно, але часто, як раз такий тип заучування превалює). Комісія не раз мала нагоду почути відповіді, які ґрунтувалися на матеріалах одного лише джерела, при цьому студенти не демонстрували того, як вони змогли осмислити вивчений матеріал з огляду на проблеми практики навчання іноземної мови, не завжди виявлялися готовими до практичного застосування отриманих знань.

Для грамотної, повної та адекватної відповіді на державному іспиті, яка відповідає стандартам професійної методичної підготовки вчителів іноземної мови у вищій школі, студентові необхідно підкріпити свою відповідь достатньою кількістю прикладів, які б ілюстрували здатність майбутнього вчителя застосовувати теоретичні знання на практиці в конкретних ситуаціях навчального процесу на задалегідь визначеному етапі навчання, етапі уроку тощо.

Студенти повинні вміти наводити приклади конкретних методів навчання, вправ, завдань і видів діяльності згідно з їх типологією, описувати технології навчання, різноманітні методичні прийоми, вміти ілюструвати окремі фрагменти уроків різних типів на різних етапах навчання, демонструвати вміння використовувати на практиці різноманітні засоби навчання, зокрема технічні.

Якщо питання на державному іспиті більше належить до категорії методичних, ніж концептуальних, здатність студента до висвітлення відповідних підходів і технологій навчання є основою змісту самого питання і є центральним об'єктом оцінювання.

Прикладом такого питання є «Навчання аудіювання. Етапи роботи і система вправ до навчання аудіювання». Принагідно зазначимо, що структура відповіді студента повинна відбивати зміст відповіді по суті. Не слід робити «домашні заготовки» на всі випадки, в яких студент намагається показати, як він орієнтується у загальних питаннях методики. Наприклад, деякі студенти починають відповідь з того, що таке методика, які існують галузі методики, для чого їй потрібно вивчати майбутньому вчителю, або визначають цілі навчання, у той час як питання в білеті звучить «Вимоги до сучасного уроку іноземної мови. Структура та зміст уроку». Необхідно усвідомлювати, що універсальної правильної відповіді на всі питання державного іспиту не існує, кожне з питань вимагає знання конкретного матеріалу, і це є предметом аналізу та оцінювання комісією.

Практика засвідчує, що часто трапляються і протилежні випадки, коли студент достатньо адекватно і повно висвітлює своє питання, але додаткове запитання виявило необізнаність студента з концептуальними основами методики навчання іноземної мови, неволодіння ним базовими методичними категоріями і поняттями. Так, наприклад, питання про навчання читання, розвиток техніки читання та навчання різних видів читання було висвітлено в цілому відповідно до вимог, однак додаткові запитання, що стосувалися мети навчання іноземної мови в ЗНЗ, або основних положень сучасних підходів до навчання виявили, що студент не розуміє концептуальних основ навчального процесу, не орієнтується в засадничих принципах і положеннях. Цей факт доводить те, що студент не здатен до самостійного розв'язання багатьох методичних питань на серйозній науковій основі й у своїй професійній діяльності при виборі оптимальних способів навчання буде користуватись насамперед інтуїтивними, прагматичними або суб'єктивними міркуваннями.

Практика доводить, що вчителі, які недостатньо орієнтуються в концептуальних питаннях, не вибудовують чіткої стратегії навчального процесу, а відтак — і певної системи: працюють так, як їм зручно, а не так, як це необхідно, і врешті-решт досягають значно нижчих результатів.

Програма теоретичної і практичної підготовки до державного іспиту з методики викладання іноземної мови

У процесі підготовки до державного іспиту слід прогнозувати можливі запитання комісії. Нижче наводяться запитання, які варто врахувати у процесі підготовки до екзамену та які можуть скласти зміст додаткових запитань.

Питання до самопідготовки

1. Назвіть основні та допоміжні методи дослідження у методиці навчання іноземної мови.
2. Що називають гіпотезою експерименту? Дайте приклад гіпотези експерименту.
3. Які 4 фази має експеримент?
4. Сформулюйте поняття «Рідна мова», «Іноземна мова», «Друга мова».
5. Яку роль відіграє рідна мова у процесі опанування іноземної мови? Як ця проблема розглядається з позиції сучасної прикладної лінгвістики? Які методичні підходи існують з огляду на проблему врахування рідної мови у навчанні іноземної?
6. Що є предметом вивчення психолінгвістики? Які дані психолінгвістики є важливими для теорії та практики навчання іноземної мови?
7. Як називають негативний і позитивний впливи рідної мови на процес опанування іноземної мови?
8. Яке значення для методики навчання іноземної мови має дихотомія мова — мовлення?
9. Що означає термін «міжмовна інтерференція»?
10. Назвіть 4 види мовленнєвої діяльності. Наведіть їхню класифікацію.
11. Як тип пам'яті впливає на індивідуальний процес опанування іноземної мови?
12. Які підходи до навчання іноземної мови розглядають мотивацію як один із найважливіших психологічних чинників ефективності навчання?
13. Сформулюйте загальну мету навчання іноземної мови у середніх навчальних закладах.

14. Чим мета навчання іноземної мови у школі відрізняється від мети навчання інших предметів?

15. Назвіть та охарактеризуйте цілі навчання іноземних мов. Яка з цілей є пріоритетною?

16. Охарактеризуйте зв'язок методики навчання іноземної мови з дидактикою.

17. Дайте визначення комунікативної ситуації за В. Л. Скалкіним.

18. З яких 4-х компонентів складається мовленнєва ситуація?

19. Дайте визначення методичного поняття «тема». Чим тема відрізняється від мовленнєвої ситуації?

20. Які види компетенцій необхідно (с)формувати в курсі навчання іноземної мови у середній школі?

21. Що таке сфера спілкування? Дайте визначення та наведіть приклади.

22. Як у методиці навчання іноземної мови розглядається поняття мовленнєвих умінь та навичок?

23. Які якості мають навички? Які якості мають уміння?

24. Які вправи спрямовані на формування мовленнєвих навичок? Наведіть приклади.

25. Які вправи спрямовані на формування мовленнєвих умінь? Наведіть приклади.

26. Як класифікуються вправи за критерієм комунікативності?

27. Що таке стійкість навички? Що таке гнучкість навички? Автоматизованість навички? Як забезпечити ці якості?

28. Назвіть 3 основні етапи формування навички.

29. Що таке вправа? Яку структуру має вправа?

30. Наведіть приклади некомунікативних вправ. Охарактеризуйте їх місце у навчальному процесі.

31. Дайте визначення понять «зразок мовлення», «граматична структура».

32. Дайте приклад вербального граматичного правила. Як Ви вважаєте, чи потрібно його заучувати напам'ять?

33. Від яких чинників залежить вибір способів семантизації лексики?

34. Що складає потенційний лексичний мінімум учня?

35. На якому етапі навчання пасивний лексичний мінімум розвивається швидше, ніж активний? Збігається з активним?

36. Назвіть основні критерії відбору лексичного матеріалу.

37. Наведіть приклади вправ на автоматизацію дій учнів з новими граматичними структурами пасивного мінімуму.

38. Наведіть приклади вправ на автоматизацію дій учнів з новими граматичними структурами активного мінімуму.

39. Що означає принцип апроксимованого навчання фонетичного матеріалу в середній школі?

40. На які 3 групи за ознаками схожості (відмінності) зі звуками рідної мови поділяють звуки іноземної мови?
41. Назвіть мовні труднощі аудіювання.
42. Назвіть вимоги до базового рівня аудіювання.
43. Які механізми забезпечують процес аудіювання?
44. Якою повинна бути тривалість звучання аудіотексту?
45. Яка кількість пред'явлень аудіотексту вважається методично обгрунтованою?
46. Навіть етапи навчання аудіювання.
47. Наведіть приклади вправ, які спрямовані на формування навичок аудіювання.
48. Яким повинно бути передтекстове завдання з аудіювання? (*pre-listening task*)?
49. Наведіть приклади вправ на розвиток механізмів аудіювання.
50. Наведіть приклади вправ на розвиток умінь аудіювання.
51. Які існують форми спілкування і чим вони відрізняються?
52. Назвіть типи комунікативних ситуацій.
53. Охарактеризуйте структуру діалогу.
54. Які Ви знаєте функціональні типи діалогів?
55. Охарактеризуйте мовні особливості діалогічного мовлення.
56. Які існують два основні підходи до навчання діалогічного мовлення?
57. Опишіть три етапи навчання діалогічного мовлення.
58. Як Ви розумієте: навчити учнів реплікування?
59. Наведіть приклади вправ на створення власних діалогів.
60. Назвіть типи монологів.
61. Охарактеризуйте мовні особливості монологічного мовлення.
62. Опишіть етапи навчання монологічного мовлення.
63. Які вербальні та невербальні опори використовуються для навчання монологічного мовлення на різних етапах?
64. Наведіть приклади вправ, спрямованих на опанування учнями техніки читання.
65. Назвіть види читання.
66. Які особливості має ознайомлювальне читання?
67. Наведіть приклади вправ і завдань для навчання вивчаючого читання.
68. Охарактеризуйте структуру роботи з текстом для читання.
69. Дайте методичні рекомендації щодо навчання екстенсивного читання в старшій школі.
70. Охарактеризуйте роль читання як засобу навчання.
71. Які вимоги до базового рівня володіння письмом висуваються Європейськими рекомендаціями з мовної освіти?
72. Наведіть приклади вправ і завдань для формування каліграфічних навичок на початковому етапі.

73. Наведіть приклади вправ, спрямованих на набуття учнями орфографічних навичок на початковому етапі.
74. Назвіть етапи навчання писемного мовлення. Розкрийте їх сутність.
75. Наведіть приклади комунікативних вправ на розвиток умінь письма на різних етапах навчання.
76. Охарактеризуйте роль письма як засобу навчання і контролю.
77. Які методичні підходи зумовлюють психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку?
78. Наведіть приклади дидактичних ігор, які використовуються у початковій школі? Обгрунтуйте доцільність використання цих ігор з точки зору особливостей етапу навчання.
79. Наведіть приклади використання наочності на етапі початкової школи. Яку роль відіграє наочність у процесі навчання дітей молодшого шкільного віку іноземної мови?
80. Які підходи до навчання іноземної мови використовують в основній школі? При навчанні молодших підлітків? Старших підлітків?
81. Назвіть психолого-педагогічні чинники, які зумовлюють підходи до навчання іноземної мови старшокласників. Охарактеризуйте ці підходи.
82. Назвіть види планування навчального процесу з іноземної мови.
83. Назвіть основні компоненти плану-конспекту уроку.
84. Дайте приклади цілей уроку.
85. Назвіть вимоги до уроку. Що означає мовленнєва спрямованість сучасного уроку іноземної мови?
86. Як тип уроку впливає на його структуру?
87. Назвіть обов'язкові та необов'язкові компоненти уроку іноземної мови.
88. Наведіть приклад мовленнєвої зарядки, фонетичної зарядки.
89. Назвіть види контролю за систематичністю, за формою організації, за характером оформлення відповіді.
90. Назвіть функції контролю.
91. Що означає принцип апроксимації у методиці навчання іноземної мови? Як відповідно до принципу апроксимації розглядається писемне мовлення учнів?
92. Що означає принцип усного випередження у навчанні читання та письма у початковій школі?
93. Які елементи методики повної фізичної реакції доцільно використовувати у навчальному процесі з іноземної мови у початковій школі?
94. Назвіть критерії якості лінгводидактичного тесту.
95. Які функції є пріоритетними при поточному контролі? При підсумковому і рубіжному контролі? Чому?
96. Які Ви знаєте міжнародні стандартизовані тести? З яких рівнів вони складаються? На яку категорію учнів (студентів) вони спрямовані?

97. Яку структуру має тестове завдання?
98. Назвіть типи тестових завдань. Наведіть приклади.
99. Назвіть завдання позакласної роботи.
100. Чим, на Вашу думку, відрізняється зміст позакласної роботи від змісту роботи в класі?
101. Назвіть принципи організації позакласної роботи.
102. Назвіть форми позакласної роботи.
103. Охарактеризуйте зміст індивідуальної позакласної роботи.
104. Охарактеризуйте зміст групової позакласної роботи.
105. Опишіть етапи проведення тижня іноземних мов у школі.
106. Що означає принцип розвитку ініціативи і самодіяльності позакласної роботи учнів?
107. Наведіть приклади масових позакласних заходів.
108. Запропонуйте масовий позакласний захід та опишіть методику його проведення.
109. З чого складається навчально-методичний комплекс?
110. Які вимоги висуваються до сучасного підручника з іноземної мови?
111. Що, на Вашу думку, мається на увазі під комунікативною спрямованістю підручника?
112. Чим відрізняється зміст книги для учня від робочого зошита (збірника вправ на друкованій основі)?
113. Які сучасні технічні засоби навчання використовують у навчальному процесі з іноземної мови?
114. Наведіть приклади методичних прийомів при використанні фонограми (відеофонограми).
115. Які Ви знаєте допоміжні нетехнічні засоби навчання?
116. Опишіть методику використання одного з нетехнічних засобів навчання на вибір (на прикладі конкретної методичної ситуації).
117. Наведіть приклади використання сигнальних карток.
118. Дайте приклади використання наочних засобів під час навчання різних видів мовленнєвої діяльності (наприклад аудіювання).
119. Як учитель використовує Інтернет у навчальному процесі з іноземної мови?
120. Дайте приклади прийомів використання інтерактивної дошки СМАРТ у різних методичних ситуаціях, на різних етапах опанування навчального матеріалу.
121. Охарактеризуйте перекладні методи. В чому полягали основні недоліки цих методів? Головні досягнення?
122. Які соціальні та наукові передумови сприяли виникненню прямих і натуральних методів?
123. Назвіть основні положення прямого методу.

124. Чи можна використовувати прямий метод у сучасній шкільній практиці? Чому так або чому ні?
125. Які недоліки мали прямі методи? Який основний внесок зробили прямі методи в методику навчання іноземної мови?
126. Назвіть неопрямі методи. Які з цих методів належать до рецептивних, які до продуктивних?
127. Назвіть принципи методики Г. Палмера. На що був спрямований метод?
128. Які прийоми павчальної діяльності та принципи методики М. Веста використовують у сучасній практиці навчання іноземної мови в школі?
129. Охарактеризуйте сутність аудіолінгвального методу.
130. Чому метод М. Веста є прямим за своєю природою?
131. Чим методика аудіолінгвального методу відрізняється від комунікативної?
132. Опишіть основні підходи, які використовуються за аудіовізуального методу.
133. Які методичні ідеї Г. Лозанова доцільно використати у навчальному процесі в загальноосвітніх навчальних закладах?
134. Назвіть основні положення комунікативного підходу (методу) навчання іноземної мови.
135. Які прийоми навчання та дидактичні методи використовуються в контексті комунікативної методики?
136. Наведіть приклади комунікативного навчання читання (письма).
137. Що означає принцип ситуативності?
138. Опишіть прийом мозаїчного читання (аудіювання).
139. Яке значення для комунікативної методики має парна і групова робота?
140. Наведіть приклади комунікативних видів діяльності.
141. Яким повинно бути співвідношення тренувань і мовленнєвої практики?
142. Яким повинен бути відсоток мовлення вчителя на уроці? Охарактеризуйте проблему мовлення вчителя на уроці (*teacher talking time*).
143. Які сучасні методики, окрім комунікативної, слід використовувати у навчальному процесі з іноземної мови?
144. В чому полягають основні положення свідомо-порівняльного методу? В чому, на Вашу думку, його основні вади?
145. В чому полягає зміст методу проектів?

VII. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Література українською та російською мовами

1. *Беляев Б. В.* Очерки по психологии обучения иностранным языкам / Б. В. Беляев. — М. : Просвещение, 1966. — 227 с.
2. *Бухбиндер В. А.* Методика интенсивного обучения иностранным языкам / В. А. Бухбиндер, Г. А. Китайгородська. — К. : Вища школа, 1988. — 343 с.
3. *Демьяненко М. Я.* Основы общей методики обучения иностранным языкам / М. Я. Демьяненко, С. В. Кислая, К. А. Лазаренко. — К. : Вища школа, 1976. — 257 с.
4. *Зимняя И. А.* Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. — М. : Просвещение, 1991. — 220 с.
5. *Климентенко А. Д.* Содержание обучения ИЯ в средней школе / под ред. А. Д. Климентенко. — М. : Педагогика, 1984. — 140 с.
6. *Клычникова З. И.* Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке / З. И. Клычникова. — М. : Просвещение, 1983. — 197 с.
7. Методика обучения иностранным языкам в средней школе : учебник / Гез Н. И., Ляховицкий М. В., Миролюбов А. А. и др. — М. : Высш. школа, 1982. — 373 с.
8. *Пассов Е. И.* Основы методики обучения иностранным языкам / Е. И. Пассов. — М. : Русский язык, 1977. — 216 с.
9. *Рогова Г. В.* Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе / Г. В. Рогова, И. Н. Верещагина. — М. : Просвещение, 1988. — 223 с.
10. *Пассов Е. И.* Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. — М. : Просвещение, 1991. — 222 с.
11. *Скалкин В. Л.* Обучение диалогической речи / В. Л. Скалкин. — К. : Радянська школа, 1989. — 158 с.
12. *Плахотник В. М.* Обучение английскому языку на начальном этапе в средней школе / В. М. Плахотник, Р. Ю. Мартынова. — К. : Радян. школа, 1990. — 103 с.

Література англійською мовою

1. *Scott Thornbury.* About Language. Tasks for teachers of English. CUP. — 269 p.
2. *Peter Jarvis.* Adult Education and Lifelong Learning. Routledge Farmer. — 374 p.
3. *Stephen Petrina.* Advanced Teaching Methods for the Technology Classroom. Information Science Publishing. — 394 p.
4. *Scott Thornbury.* An A-Z of ELT. Macmillan Books for Teachers. — 256 p.
5. *Roisin Donnelly, Fiona McSweeney.* Applied E-learning and E-teaching in Higher Education. Hersey. — 415 p.
6. *E. C. Wragg.* Class Management in the Secondary school. — 86 p.
7. *A. Wright.* Creating Stories with Children. — 130 p.
8. *Heather L. Hirschi.* Barron's Creative Writing. — 170 p.
9. *Christiane Dalton-Puffer.* Discourse in Content and Language Integrated Learning Classrooms. John Benjamin Publishing Company. — 344 p.
10. *Mark Olssen, John Codd.* Education policy. Globalisation, Citizenship and Democracy. Sage Publications. — 236 p.
11. *Claude Ghaoui.* E-Education Applications: Human Factors and Innovative Approaches. Information Science Publishing. — 363 p.
12. *William Horton, Catherine Horton.* E-learning Tools and Technologies. Wiley Publishing. — 574 p.
13. *Jill Hadfield.* Elementary Vocabulary Games. Longman. — 119 p.
14. *Carol A Chapelle.* English Language Learning and Technology. John Benjamins Publishing Company. — 212 p.
15. *B. Kumaravadivelu.* Understanding language Teaching. From Method to Postmethod. Lawrence Erlbaum Associates Publishers. — 258 p.
16. *Jeremy Harmer.* How to Teach Writing. Longman. — 154 p.
17. *Jeremy Harmer.* How to Teach English. Longman. — 211 p.
18. *Deede Teeler, Peta Grey.* How to Use the Internet in ELT. Longman. — 120 p.
19. Principles and Practice of Informal Education. Edited by Linda Deer Richardson. — 308 p.
20. *Marianne Nicolov.* Issues in English Language Education. Peter Lang. — 238 p.
21. *Glenn Fulker, Fred Davidson.* Language Testing and Assessment. Routledge Taylor and Francis Group. — 400 p.
22. *H. Douglas Brown.* Language Assessment Principles and Classroom Practices. — 324 p.
23. *Seth Lindstromberg.* Language Activities for Teenagers. — 220 p.
24. *Roy Lyster.* Learning and Teaching languages Through Content. John Benjamins Publishing Company. — 172 p.

25. *Mary Ellen Weimer*. Learner –Centered Teaching. JoseeyBass. – 258 p.
26. *Mick Randall*. Memory, Psychology and Second Language Learning. John Benjamins Publishing Company. – 220 p.
27. *Jack C. Richard, Theodore S. Rodgers*. Approaches and Methods in Language Teaching. CUP. – 171 p.
28. *Karen Silvers, Ann E. Barron*. Multimedia Projects in Education. Libraries Unlimited. – 230 p.
29. *Fenny Meunier*. Phraseology in Foreign Language Learning and Teaching. John Benjamins Publishing Company. – 258 p.
30. *Susan Stempleski and Barry Tomalin*. Film. Resource book for Teachers. OUP. – 163 p.
31. *Scott Thornbury*. How to Teach Vocabulary. Longman. – 185 p.
32. *Joanne Collie, Stephen Slater*. Short Stories for Creative language Classrooms. CUP. – 101 p.
33. *Tony Erben, Ruth Ban*. Teaching English Language Learners through Technology. – 220 p.
34. *James A. Coleman, John Klapper*. Effective learning and Teaching in Modern Languages. – 236 p.
35. *I.S.P. Nation*. Teaching ESL / EFL Reading and Writing. – 171 p.
36. *E. Grugeon, L. Dawes*. Teaching Speaking and Listening in the Primary School. – 172 p.
37. *Sandra Silberstein*. Techniques and Resources in Teaching Reading. OUP. – 125 p.
38. *Harold S. Madsen*. Techniques in Testing. OUP. – 212 p.
39. *Susan Stempleski*. Video in Action. Prentice Hall International English Language Teaching. – 173 p.
40. *Lying Cheng, Yoshinori Watanabe*. Washback in Language Testing. Lawrence Erlbaum associates. – 237 p.
41. *Sarah Phillips*. Young Learners. Resource book for Teachers. OUP. – 180 p.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Зразок оформлення титульного аркуша курсової роботи⁴

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

кафедра англійської мови

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Методика викладання іноземної мови» на тему:

Виконавець:

студент _____ групи _____ курсу

спеціальності _____

прізвище, ім'я, по батькові

Керівник:

науковий ступінь, звання

прізвище, ім'я, по батькові

Київ – 20__

⁴ Останній варіант оформлення варто уточнити на кафедрі практики та методики навчання англійської мови.

Зразок оформлення змісту курсової роботи⁵

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. Теоретичні основи навчання письма у навчальному процесі з англійської мови у початковій школі	6
1.1. Письмо як засіб і мета навчання	6
1.2. Особливості процесу навчання англійської мови молодших школярів	11
1.3. Психолінгвістичні засади опанування письма учнями молодшого шкільного віку	18
РОЗДІЛ II. Організація навчальної діяльності з розвитку письма у 3-му класі на уроках англійської мови	22
2.1. Навчання англійської орфографії	22
2.2. Навчання письма як виду мовленнєвої діяльності	25
2.3. Види діяльності у навчанні письма	28
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33

⁵ Останній варіант оформлення варто уточнити на кафедрі практики та методики навчання англійської мови.

ЗМІСТ

I. Пояснювальна записка	3
II. Самостійне опрацювання науково-методичної літератури та Інтернет-ресурсів	5
III. Усна доповідь, презентація результатів індивідуального проекту з використанням SMART-технологій	7
IV. Презентація фрагмента уроку	14
V. Курсова робота	18
VI. Підготовка до складання державного іспиту з методики викладання іноземної мови	30
VII. Література для самостійного опрацювання	38
Додатки	41

**Методичні рекомендації
щодо самостійної роботи студентів та ІНДЗ
з методики викладання іноземної мови**

Для студентів 4 курсу
спеціальності 6.020303 Філологія (англійська)

Видання підготовлене до друку
в НМЦ видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка

Завідувач НМЦ видавничої діяльності,
директор видавництва *М. М. Прядко*
Головний редактор *Т. В. Карбовнича*
Редактор *Г. П. Кравченко*
Художник обкладинки *І. Ю. Карпачьова*
Технічний редактор *Т. М. Піхота*
Верстальник *В. І. Скрябіна*

Поліграфічна група: *А. А. Богадельна, Д. Я. Ярошенко,
О. М. Дзень, Г. О. Бочарник, В. В. Василенко*

Підписано до друку 12.09.2011 р. Формат 60x84/16.
Гарнітура PetersburgС. Ум. друк. арк. 2,56. Обл.-вид. арк. 2,68.
Наклад 200 пр. Зам. № 1-125.

Київський університет імені Бориса Грінченка.
04053, м. Київ, вул. Воровського, 18/2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
Серія ДК № 4013 від 17.03.2011 р.